

Suriye İç Savaşı (2011 -2024) ve Suriye Türkmenleri: Dünü, Bugünü ve Yarını*

Syrian Civil War and Syrian Turkmens Yesterday, Today and Future

Levent Ersin Orallı**

İskender Karakaya***

Bülent Atasever****

Özet

Suriye Türkmenleri, Ortadoğu'nun en eski ve köklü topluluklarından biri olup, tarihsel süreç içerisinde bölgenin siyasi ve toplumsal yapısında önemli roller üstlenmişlerdir. Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde Suriye'de mevcudiyeti bulunan Türkmenler, Fransız mandası, Suriye Baas rejimi ve Suriye iç savaşı süreçlerinde çeşitli baskılara maruz kalmış, kimliklerini koruma mücadelesi vermişlerdir. 2011 yılında başlayan Suriye iç savaşı ile, Suriye Türkmenleri siyasi, askeri ve sosyal açılardan büyük değişimler yaşamış; göç, demografik değişim ve kimlik erozyonu gibi sorunlarla karşı karşıya kalmışlardır. Bugün, Türkmenler Halep, Lazkiye (Bayırbucak), Rakka, Hama, Humus, İdlib ve Şam başta olmak üzere Suriye'nin birçok bölgesinde yaşamaktadırlar. Ancak, demografik yapının değişmesi, Esed rejimi ve terör örgütlerinin baskıları nedeniyle, Türkmen nüfusu tarihsel olarak yoğun olduğu bölgelerde giderek azalmaktadır. Bu makalede, Suriye Türkmenlerinin asli unsurlardan birisi olmasına rağmen, geçmişten günümüze Suriye siyasetinde hak ettiği yeri bulamadıkları ve yerel, bölgesel ve küresel güçlerin politikalarından etkilendikleri savunulmakta, bu süreç tarihsel bir perspektiften ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Suriye, Suriye Türkmenleri, Türkiye, Ortadoğu, Suriye İç Savaşı

Abstract

Syrian Turkmens are one of the oldest and most deep-rooted communities in the Middle East and have played important roles in the political and social structure of the region throughout history. Turkmens, who had a significant population during the Seljuk and Ottoman periods, were subjected to various pressures during the French mandate, the Syrian Baath regime and the Syrian civil war, and struggled to preserve their identity. With the Syrian civil war that began in 2011, Syrian Turkmens have experienced major changes in political, military and social terms, and have faced problems such as migration, demographic change and identity erosion. Today, Turkmens live in many regions of Syria, primarily in Aleppo, Latakia (Bayırbucak), Raqqa, Hama, Homs, Idlib and Damascus. However, due to the change in demographic structure, the pressures of the Assad regime and terrorist organizations, the Turkmen population is gradually decreasing in the regions where it has historically been densely populated. This article argues that although Syrian

* Geliş Tarihi: 11.02.2025 / Kabul Tarihi: 19.05.2025

** Doç. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, ersinlevent@yahoo.com, ORCID ID: 0000-0002-7610-4514

*** Doç. Dr., Yozgat Bozok Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, iskenderkarakaya@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-6285-4568

**** Uluslararası İlişkiler Uzmanı, bulentatasever@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-4737-7943

Turkmens are one of the essential elements of Syria, they have not found the place they deserve in Syrian politics from history to the present and have been affected by the policies of local, regional and global powers, and this process is discussed historically.

Keywords: *Syria, Syrian Turkmens, Türkiye, Middle East, Syrian Civil War*

Extended Abstract

Throughout history, Syrian Turkmens have been one of the most important communities in the Middle East and have played a decisive role in the political, military and social structure of the region. Turkmens, who had a strong presence in Syria during the Seljuk and Ottoman periods, faced various pressures during the French mandate, the Baath regime and the Syrian civil war, and struggled to preserve their identity. This article examines the historical process of Syrian Turkmens and comprehensively analyses their position in Syrian politics, the challenges they face and their current situation.

The Turkmen presence in Syria dates back to the 7th century. However, the great Turkmen migrations accelerated in the 11th century with the Seljuk conquest of the region. Under the Seljuks, Turkmens were densely settled in cities such as Aleppo, Latakia, Hama, Homs and Damascus and became an important part of the demographic structure of the region. Under Ottoman rule, Turkmens became an integral part of the military and commercial structure and played important roles in the administrative and economic systems of the state. However, with the weakening of the Ottoman Empire, the rise of Arab nationalism in Syria led to the decline of Turkmens in the political and social structure.

The Ottoman withdrawal from Syria in 1918 and the beginning of the French mandate administration heralded a difficult period for Turkmens. The French developed policies aimed at suppressing the Turkmen identity and dissolving them within the Arab identity. During this period, Turkish education was banned, and Turkmens were subjected to systematic discrimination policies. With the withdrawal of France from Syria in 1946, Arab nationalism became stronger, and Turkmens became a constitutionally ignored community.

After the Baath Party came to power in 1963, the pressure on Syrian Turkmens became even harsher. Baathist ideology, based on Arab nationalism, deprived Turkmens of their official identity and forced them to assimilate. With a 1965 regulation, the term “Turk” or “Turkmen” was removed from Turkmen identity documents, and it was made obligatory for them to be officially registered as Arabs. Turkish was completely banned in the education system and Turkmens were excluded economically and politically.

After Hafez al-Assad came to power in 1971, the pressure on Turkmens increased even more. Demographic engineering was practiced in the areas where Turkmens lived, Arab tribes were settled, and Turkmen lands were confiscated. In addition, Turkmen cultural heritage was targeted, and Ottoman-era Turkish artifacts and the names of settlements were changed.

In 2000, after Hafez al-Assad's death, Bashar al-Assad, who succeeded him, drew attention with his promises of reform, but soon continued to follow his father's policies and pursued oppressive policies aimed at dissolving Turkmens within the Arab identity. During this period, which lasted

until 2011, Turkmen were completely removed from political representation and deprived of economic and social rights.

The Syrian civil war, which started in 2011 under the influence of the Arab Spring, brought both great destruction and new opportunities for Turkmen. Syrian Turkmen initially took part in the opposition movement but were forced to join the armed struggle as a result of the regime's harsh interventions. Turkmen around Aleppo, Hama, Latakia and Homs suffered great losses due to the regime's airstrikes and ground operations.

In 2015, with Russia's direct military intervention in Syria, Turkmen populated areas were targeted by the regime forces. In particular, the Turkmen Mountain region in the Latakia countryside was largely evacuated due to heavy bombardments and Turkmen were forced to seek refuge in Turkey. Similarly, Iranian-backed Shiite militia groups attacked Turkmen areas in Hama and Homs, causing the Turkmen population there to migrate to a large extent.

In addition, the YPG/PKK's expansionist policies in northern Syria have posed another threat to Turkmen. Supported by the US, the YPG took control of Turkmen-populated areas such as Tel Abyad, Raqqqa and Manbij, imposed forced migration policies and expelled Turkmen from the region. The Turkmen population in these regions rapidly decreased and those who remained were subjected to cultural assimilation.

During the Syrian civil war, Türkiye provided various aids to Turkmen and supported them to protect their existence. Since 2016, the Euphrates Shield, Olive Branch and Peace Spring operations have been organized, and safe areas have been established in the regions where Turkmen live. Turkmen who took refuge in Turkey were provided with education, health and social assistance, and support was provided to help them preserve their identities and maintain their existence. Founded in 2013, the Syrian Turkmen Assembly, with Türkiye's support, has tried to increase political representation and has become the voice of Turkmen on international platforms.

The year 2024 was a turning point for Syrian Turkmen with important developments. With Bashar al-Assad's escape from the country, the process of building a new political order for Turkmen began. However, this process contains both opportunities and uncertainties for Turkmen. In order for Turkmen to effectively participate in the new Syrian administration, their constitutional rights must be guaranteed, refugees must be able to return safely, and Turkmen regions must be rebuilt.

Türkiye can increase its diplomatic efforts to secure Turkmen rights in a post-Assad Syria. Türkiye's role is critical for Turkmen to gain political representation, to support their economic development and to ensure their safe survival inside Syria. However, it is of utmost importance for Turkmen to unite among themselves and become more visible in the international arena.

In conclusion, Syrian Turkmen have struggled to preserve their identity throughout history and continue to do so today. Despite the devastation caused by the civil war, the future of the Turkmen will be directly linked to the new political order to be established in Syria. With the support of Türkiye and the organized struggle of Turkmen, this community has the chance to achieve the position it deserves in the new era of Syria.

1. GİRİŞ

Ortadoğu coğrafyasının kadim topluluklarından biri olan Suriye Türkmenleri, tarih boyunca Suriye’de ve Ortadoğu coğrafyasının siyasi, askeri ve toplumsal dinamiklerinin önemli unsurlarından birisi olmuştur. Osmanlı ve Selçuklu dönemlerinde nüfus olarak bölgenin asli unsurlarından olan Suriye Türkmenleri, XX. yüzyılda Fransız mandası dönemi, Suriye Baas yönetimi ve son olarak Suriye iç savaşı (2011-2024) sürecinde ciddi baskılarla karşı karşıya kalmışlardır. 2011’de başlayan Suriye iç savaşı, Suriye Türkmenlerinin siyasi ve sosyal yapılarını derinden etkileyerek göç, kimlik sorunları, demografik değişim ve siyasi baskı vb. sorunları beraberinde getirmiştir. Suriye Türkmenlerinin geçmişten günümüze süregelen kimlik mücadelesi, Ortadoğu’nun değişen dengeleri içinde önemli bir yer tutmakta ve bölgesel dinamiklerin bir parçası olmaya devam etmektedir.

Suriye’nin Halep, Lazkiye (Bayırbusak), Rakka, Hama, Humus, İdlib ve Şam gibi bölgelerinde yaşayan Suriye Türkmenleri, Suriye iç savaşının da etkisiyle giderek dağınık bir nüfus yapısına sahip olmuş, Esed rejimi, terör örgütleri ve yerel-bölgesel güçlerin baskıları nedeniyle varoluş mücadelesi vermek zorunda kalmışlardır. Bu makale, Suriye Türkmenlerinin tarihsel süreçten günümüze kadar geçirdiği evreleri, karşılaştıkları zorlukları ve mücadelelerini ele almaktadır. Çalışmada, Suriye Türkmenlerinin, Fransız mandası altındaki asimilasyon politikalarından Baas rejimi dönemindeki kimlik mücadelesine, Beşşar Esed yönetimindeki baskılardan, Suriye iç savaşındaki konumlarına kadar geniş bir perspektif sunularak, günümüzdeki durumları analiz edilmektedir. Bu çalışmada, Suriye Türkmenlerinin Suriye’nin asli unsurlarından birisi olmasına rağmen, tarihten günümüze Suriye siyasetinde hak ettiği yeri bulamadığı ve yerel, bölgesel ve küresel güçlerin politikalarından etkilendiği savunulmaktadır. Çalışmada, Suriye Türkmenlerinin yaşadığı siyasal, askeri ve toplumsal dönüşümler incelenmiş olup, aynı zamanda Türkiye’nin Suriye Türkmenlerine yönelik politikaları, destekleri ve geleceğe dair olası senaryolar ele alınmıştır.

2. VII. YÜZYILDAN XX. YÜZYILA KADAR SURİYE’DE TÜRKMEN VARLIĞI

Suriye Türkmenlerinin bölgedeki varlığı, VII. yüzyıldan itibaren başlamıştır. Oğuz boylarının göçleriyle bölgeye ilk Türk yerleşimleri oluşmuş, ancak Türkmenlerin Suriye’de büyük kitleler hâlinde görülmesi XI. yüzyılda Selçukluların bölgeyi fethetmesiyle hız kazanmıştır. Selçuklular, özellikle Halep, Lazkiye, Trablusşam, Asi Irmağı vadisi, Hama, Humus ve Şam bölgelerinde Türkmenlerin yerleşmesini teşvik etmiş ve buralarda güçlü bir Türk nüfusu oluşmasını sağlamıştır (Gündoğdu, 2021, s. 45).

1078 yılında Sultan Melikşah liderliğinde kurulan Suriye Selçuklu Devleti, bölgedeki Türkmen nüfusunun kalıcı hâle gelmesini sağlayan gelişmelerden biri olmuştur. Ancak Selçuklu Devleti’nin zayıflamasıyla birlikte bölgede Türkmenler farklı beylikler altında varlıklarını sürdürmüşlerdir (Umar, 2002, s. 594).

Türkmenlerin bugünkü Suriye topraklarına gelişleri üç büyük dalga hâlinde incelenebilir: Birinci dalgada XI. yüzyılda Selçuklu komutanlarının Kuzey Suriye'ye girişinden Melikşah dönemine kadar süren ilk yerleşimlerin oluşması, İkinci dalgada XIII. yüzyılda Moğol istilasından kaçan Türkmenlerin Anadolu, Horasan ve Türkistan'dan göç ederek Suriye'ye yerleşmesi ve son olarak üçüncü dalgada 16. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin bölgeyi ele geçirmesiyle birlikte Türkmenlerin Suriye'ye daha düzenli bir iskân politikasıyla yerleştirilmesi olarak ele alınmaktadır (Kafalı, 1973, s. 32).

1243'te Köseadağ Savaşı'nda Moğollara yenilen Anadolu'daki Türkmenlerin önemli bir kısmı Halep ve çevresine göç etmek zorunda kalmıştır (Nyrop, 1979). Bunun yanı sıra, 1516 Mercidabık Seferi ile Yavuz Sultan Selim'in Suriye'yi Osmanlı topraklarına katması, Türkmenlerin bölgede daha güçlü bir şekilde varlık göstermelerine olanak sağlamıştır (Campbell, 1996; Bakır & Pekin, 2020).

2.1. Osmanlı Döneminde Suriye Türkmenleri

Osmanlı Devleti, XV. yüzyılın sonlarından itibaren Suriye coğrafyasında hâkimiyet kurmaya başladığında, bölgedeki Türkmen varlığı hem askerî hem de sosyo-ekonomik açıdan önemli bir unsur olarak öne çıkmıştır. II. Bayezid döneminde Memlûklerle yaşanan çatışmalar, özellikle Dulkadiroğulları Beyliği ve hac yolu üzerindeki hâkimiyet rekabeti bağlamında Halep ve çevresindeki Türkmen topluluklarının Osmanlı siyasetindeki yerini daha da belirginleştirmiştir. Yavuz Sultan Selim'in 1516 Mercidabık Zaferi ve akabindeki Suriye seferleriyle bölge Osmanlı topraklarına katıldığında, Halep merkezli Türkmen varlığı Osmanlı idari ve askerî sistemine entegre edilmiştir. Bu dönemde Halep Sancağı, Türkmenlerin hem iskân hem de askerî yapı açısından yoğun olarak organize edildiği bir merkez haline gelmiştir (Lesch, 2019).

XVI. yüzyıl boyunca Osmanlı Devleti, Halep ve çevresindeki Türkmen taifelerini doğrudan tahrir defterlerine kaydederek sistemli bir vergi ve nüfus kontrolü sağlamıştır. 1536 tarihli mufassal tahrir defterine göre sadece Halep merkezinde 10 bin nefer karşılığı 50 bin kişilik bir nüfus tahmin edilmiştir. Bölge genelinde ise yaklaşık 300-320 binlik bir nüfustan söz edilmektedir. Bu nüfusun hatırı sayılır bir kısmını Türkmenler oluşturmakta olup özellikle Beydili, Bayad, Aşar, Gündüzlü ve Harbendeli gibi oymaklar müstakil cemaatler hâlinde kayıtlara geçmiştir. Türkmenler, hem kırsal üretim hem de askerî tımar hizmetleri bakımından bölgede önemli bir yer edinmiştir. Aynı dönemde Avrupalı tüccarların Baharat Yolu'nu Halep üzerinden geçirmesiyle şehir uluslararası bir ticaret merkezi haline gelirken, Türkmenler bu yeni ekonomik canlılığın da bir parçası olmuşlardır (Shoup, 2025).

Ancak XVII. yüzyılda Anadolu'daki Celâlî isyanlarının etkisi Halep ve çevresine de yansımış, Türkmenlerin bir kısmı bu isyanlara dolaylı ya da doğrudan katılmıştır. Canbolatoğulları ve Abaza Hasan isyanlarında Türkmen aşiretlerinin bazı kolları eşkıyalık faaliyetleriyle anılmış, bu durum Osmanlı merkezi otoritesinin bu topluluklara yönelik daha sıkı iskân ve kontrol politikaları geliştirmesine yol açmıştır. Bu süreçte özellikle

Rakka ve Sacur havzalarına Türkmenlerin zorunlu iskânı gündeme gelmiş, 1691 tarihli fermanla büyük Türkmen oymakları Belih Nehri kenarındaki yerleşim alanlarına sevk edilmiştir. Bu iskân uygulamaları, bir yandan Osmanlı'nın sınır bölgelerinde düzeni sağlama çabasını yansıtırken, diğer yandan Türkmenlerin geleneksel yaşam biçimleriyle merkezi otorite arasında yaşanan gerilimin göstergesi olmuştur (Campbell, 1996; Bakır & Pekin, 2020).

XVIII. yüzyıla gelindiğinde, özellikle İran ipeğinin önemini yitirmesi ve İzmir gibi liman şehirlerinin ticarete öne çıkmasıyla Halep'in ticari cazibesi azalmış, bu durum Türkmenlerin ekonomik etkilerini de zayıflatmıştır. Bununla birlikte, Osmanlı'nın malikâne sistemiyle birlikte Türkmen aşiretleri vergi toplama ve hayvancılık gibi faaliyetlerde yine de önemli roller oynamaya devam etmiş, Halep'in vergi gelirlerinde hatırı sayılır bir yer edinmişlerdir. Ancak aynı yüzyılda Arap aşiretlerinin bölgedeki etkinliğinin artması ve merkezi yönetimin iskân ve angarya politikaları Türkmenlerin direncini kırmaya başlamış, Türkmenler yavaş yavaş daha kuzeye, yani Antep, Kilis, Osmaniye ve Hatay gibi Anadolu topraklarına yönelmiştir (Shoup, 2018).

XIX. yüzyıla gelindiğinde ise Osmanlı Devleti bir yandan Tanzimat reformlarıyla idarî yapıyı modernleştirmeye çalışırken, diğer yandan bu reformların sahadaki etkileri karmaşık sonuçlar doğurmuştur. Hristiyan unsurlara verilen ayrıcalıklar, zorunlu askerlik gibi uygulamalar kırsal Müslüman topluluklar arasında huzursuzluk yaratmıştır. 1850'de Halep'te yaşanan Müslüman ayaklanması bunun en açık örneği olmuştur. Türkmenler, bu süreçte Osmanlı idaresiyle olan geleneksel bağlarını korumaya çalışmış; ancak artan Arap milliyetçiliği, özellikle Fransız ve Amerikan misyoner faaliyetleriyle yaygınlaşan kozmopolit eğitim sistemleri Türkmen kimliğini zayıflatmaya başlamıştır (Lesch, 2019).

XX. yüzyıl başlarında Osmanlı'nın I. Dünya Savaşı'nda mağlup olması ve Suriye'den çekilmesiyle birlikte Türkmenler için belirsiz ve zorlu bir dönem başlamıştır. Böylece 15. yüzyılın sonlarında Osmanlı ile bölgenin asli unsurlarından biri haline gelen Halep Türkmenleri, 20. yüzyıl başlarında milliyetçi hareketlerin gölgesinde tarih sahnesinde görünürliğini yitirmeye başlamıştır (Campbell, 1996; Bakır & Pekin, 2020).

2.2. Fransız Mandası Öncesinde Suriye Türkmenlerinin Durumu

Osmanlı'nın bölgeden çekilmesiyle birlikte Suriye Türkmenleri, yeni kurulan yönetimlerin asimilasyon ve baskı politikalarına maruz kalmaya başlamıştır. 1918'de Osmanlı yönetiminin sona ermesi ve Fransız mandasının başlamasıyla birlikte Suriye Türkmenleri için yeni bir dönem başlamıştır. Devlet korumasının kalkmasıyla birlikte Türkmenler, yeni kurulan Arap yönetimlerinde hem siyasal temsilden hem de kültürel tanınırlıktan dışlanmış; Arap milliyetçiliği zemininde gelişen siyasal iklimde kimliklerini korumakta güçlük çekmişlerdir. Halep vilayetinin 1914 yılı nüfus verilerine göre Türkmenler 110 bin civarında bir nüfusa sahip olmalarına rağmen, bu varlık zamanla Arap çoğunluk içerisinde eritilmeye çalışılmış; eğitim, bürokrasi ve askerî kadrolarda

temsil düzeyleri düşürülmüştür. Göçebeliği sürdüren bazı Türkmen grupları ise zorunlu iskân politikaları, Arap aşiretleriyle yaşanan çatışmalar ve ekonomik sıkıntılar nedeniyle kuzeydeki Türk vilayetlerine doğru göç etmeye başlamıştır. Osmanlı'nın bölgeden ayrılmasıyla Türkmenlerin bir kısmı Anadolu'ya dönerlerken, büyük bir çoğunluk Halep, Lazkiye ve Şam bölgelerinde kalmışlardır. Özellikle Fransızların bölgedeki nüfus dengelerini değiştirme çabaları, Suriye Türkmenlerini zor durumda bırakmış ve asimilasyon sürecini hızlandırmıştır. Bu dönemde Türkmenlerin toplumsal ve siyasal hakları ciddi şekilde kısıtlanmıştır (Aydos & Duran, 2000).

3. FRANSIZ MANDASI DÖNEMİNDE SURİYE TÜRKMENLERİ (1920-1946)

3.1. Fransız İşgali ve Suriye Türkmenlerinin Durumu

Suriye'nin bugünkü haline gelmesinin nedeni, bölgenin sözde yeniden şekillenmesini üstlenen Büyük Britanya ile Fransa'nın, kurdukları hanedanların, devletlerin ve siyasi sistemin dayanıklılığını sağlayamamalarının temel nedeni ise, uyguladıkları politikalar ile birlikte bölgenin sorunlarının içinden çıkılmaz hale gelmesinin bir sonucudur. Bu bağlamda, Birinci Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında bölgeye yön veren Büyük Britanya ve Fransa'nın jeopolitik mühendisliği, sadece Osmanlı sonrası düzenin değil, bugünkü krizlerin de kaynağını oluşturmıştır (Şöhret, 2016, s. 40).

Osmanlı Devleti'nin, Birinci Dünya Savaşı'nda mağlup olması ve Mondros Mütarekesi'nin ardından, Suriye üzerindeki Osmanlı hâkimiyeti sona ermiş ve bölge İngilizler tarafından işgal edilmiştir. Ancak, 1920 San Remo Konferansı'nda Suriye'nin yönetimi resmen Fransa'ya bırakılmış, böylece Fransız manda yönetimi başlamıştır. Bu süreçte Suriye Türkmenleri, büyük bir belirsizlik içinde kalmış, siyasi, ekonomik ve kültürel olarak baskılarla karşılaşmışlardır. Osmanlı sonrası bölgede yeni bir otorite kurulurken, Türkmenler hem Fransızların hem de Arap milliyetçilerinin politikalarına karşı mücadele etmek zorunda kalmışlardır (Nyrop, 1979).

3.2. Fransızların Suriye Türkmenleri Üzerindeki Politikaları

Fransız manda yönetimi döneminde Suriye Türkmenlerine yönelik uygulanan politikalar, etnik, kültürel ve ekonomik alanlarda sistematik baskı ve asimilasyon çabalarını içermektedir. Fransa'nın bu politikaları, bölgedeki kontrolünü pekiştirmek ve olası direnişleri önlemek amacıyla şekillendirilmiştir (Smith, 2025).

Fransızlar, Suriye'de, "böl ve yönet" stratejisi doğrultusunda, etnik ve mezhepsel farklılıkları derinleştirerek halkı birbirine karşı kışkırtmayı hedeflemişlerdir. Bu kapsamda, Suriye dört ayrı bölgesel devlete ayrılmış ve Türkmenlerin yoğun olarak yaşadığı Halep, Lazkiye ve Şam gibi bölgeler, Arap çoğunluğun kontrolüne bırakılmıştır. Bu uygulama, Türkmenlerin siyasi ve idari etkisini azaltmayı amaçlamıştır (Lesch, 2019; Smith, 2025).

Kültürel alanda ise Fransız manda yönetimi, Türkmenlerin kimliklerini korumalarını engellemek için çeşitli önlemler almıştır. Okullarda Türkçe eğitimi yasaklanmış, yalnızca Fransızca ve Arapça eğitim verilmesi zorunlu kılınmıştır. Ayrıca, Türkçe yayın yapan gazeteler kapatılmış ve Türkmenler, kültürel faaliyetlerini Arap kimliği altında yürütmeye zorlanmıştır. Ekonomik olarak, Türkmenler Osmanlı döneminde tarım, ticaret ve zanaatkarlıkla uğraşan güçlü bir topluluk iken, Fransız yönetimi altında ekonomik olarak güç kaybetmiştir. Türkmenlerin elindeki topraklar zorla alınıp, Arap ve Ermeni göçmenlere verilmiştir. Ayrıca, Türkmenler yerel yönetimlerden dışlanarak ticari faaliyetlerini sürdürmekte zorlanmış ve vergi yükleri artırılmıştır (Smith, 2025).

Fransa'nın bu politikaları uygulamasının ardında, Türkmenlerin Türkiye ile olan etnik ve kültürel bağları nedeniyle potansiyel bir tehdit olarak görülmeleri yatmaktadır. Fransızlar, Türkmenleri Türkiye'nin ajanı olarak kabul etmiş ve bu nedenle onların siyasi ve ekonomik güçlerini sınırlamayı hedeflemiştir. Sonuç olarak, Fransız manda yönetimi döneminde Suriye Türkmenleri, sistematik bir asimilasyon ve baskı politikasıyla karşı karşıya kalmış, bu da onların kimliklerini koruma ve toplumsal hayatta etkin olma çabalarını olumsuz etkilemiştir (Gündoğdu, 2021, s. 73; Demirel, 2019; Aydın, 2016).

3.3. Fransız Mandasına Karşı Suriye Türkmen Direnişleri

Fransız manda yönetimi altında Suriye'de yaşayan Türkmenler, yalnızca kültürel ve ekonomik baskılara maruz kalmakla kalmamış, aynı zamanda kimliklerini ve topraklarını koruyabilmek adına fiilî direniş hareketlerine de katılmışlardır. Fransız yönetiminin Suriye'yi mezhepsel ve etnik temelde parçalamaya yönelik politikaları, sadece Türkmenleri yalnızlaştırmamış, aynı zamanda onları hedef hâline de getirmiştir. Bu bağlamda, 1921-1923 yılları arasında özellikle Halep ve Lazkiye çevresinde ciddi Türkmen direnişleri gözlemlenmiştir. Halep'te Nüveyran Oğuz, Lazkiye'de ise Suhta Ağa ve Nevres Ağa gibi yerel Türkmen liderler, Fransız otoritesine karşı silahlı mücadele başlatmış, bölgedeki birçok Türkmen köyü bu mücadeleye destek vermiştir (Lesch, 2019).

Bu direnişler, yalnızca bölgesel bir tepkiyle yetinmemiş, aynı zamanda 1925'te patlak veren ve Suriye genelini etkisi altına alan Büyük Suriye İsyanı sırasında daha geniş çaplı bir mahiyet kazanmıştır. Türkmenler, bu isyana özellikle Halep, Lazkiye ve Humus hattında aktif olarak katılmış; Suriye'nin kuzeyinde Fransızlara karşı yürütülen çatışmalarda önemli bir rol üstlenmişlerdir. Milliyetçi Arap hareketleriyle paralel bir şekilde gelişen bu mukavement sürecinde Fransız ordusu, isyanı bastırmak amacıyla Türkmen köylerine yönelik ağır bombardımanlar gerçekleştirmiştir. Halep ve Lazkiye arasındaki dağlık bölgelerde pek çok Türkmen yerleşimi tahrip edilmiş; sivil halk ağır kayıplar vermiştir (Shoup, 2018).

İsyanların bastırılmasının ardından Fransız yönetimi, özellikle Türkmenlerin yoğun olarak yaşadığı bölgelerde askerî varlığını artırmış ve güvenlik politikalarını daha da sertleştirmiştir. Türkmen liderleri ya tutuklanmış ya da sürgün edilmiştir. Ayrıca

Türkmen köylerine yönelik ekonomik ve sosyal baskılar artmış; bu durum hem göç dalgalarına hem de toplumsal çözümlere neden olmuştur. Bu süreçte, Halep'in kuzeyinden Lazkiye'ye kadar olan Türkmen kuşağında, kültürel asimilasyon politikaları ve güvenlik odaklı idari uygulamalar giderek yoğunlaşmış ve Türkmen toplumu kolektif olarak hedef alınmıştır. Tüm bu baskılara rağmen, Türkmenler kimliklerini muhafaza etme ve yerleşim alanlarını koruma konusundaki kararlılıklarını uzun yıllar devam ettirmişlerdir (Umar, 2002, s. 600; Demirel, 2019).

3.4. Hatay Meselesi ve Suriye Türkmenlerinin Durumu

1930'lu yıllarda Türkiye ile Suriye arasında Hatay'ın statüsü konusunda büyük bir gerilim yaşanmıştır. Bu kapsamda ise Fransızlar, Hatay'ı Suriye'ye bırakmayı planlarken, Türkiye Hatay'ın anavatana katılması için diplomatik girişimlerde bulunmuştur (Gündoğdu, 2021, s. 92).

Bu anlamda Avrupa'da yükselen Nazizm tehdidi, Fransa'nın Orta Doğu'daki politikalarını doğrudan etkilediği görülmektedir. Almanya'nın agresif yayılcı politikaları ve yaklaşan savaş tehlikesi, Fransa'nın Suriye üzerindeki manda yönetimini sürdürmesini zorlaştırmıştır. Bu nedenle Fransa, Suriye'den çekilme ve bölgedeki sorumluluklarını azaltma eğilimine girmiştir. Bu gelişmeler, Hatay Meselesi'nin Türkiye açısından yeniden gündeme gelmesine neden olmuştur. 1921 Ankara Antlaşması ve 1923 Lozan Barış Antlaşması ile Hatay, Suriye sınırları içinde kalmıştır. Ancak Türkiye, Misak-ı Milli hedefleri doğrultusunda Hatay'ı yeniden kazanma çabalarını sürdürmüştür (Lesch, 2019).

1936 yılında Fransa'nın Suriye'ye bağımsızlık verme kararı, Türkiye'nin diplomatik girişimlerini hızlandırmıştır. Türkiye, Hatay'ın statüsünün belirlenmesi için Milletler Cemiyeti'ne başvurmuştur. 1937'de Milletler Cemiyeti, Hatay'ın özerk bir statüye sahip olmasını kabul etmiştir. 1939 yılında Hatay'ın Türkiye'ye katılmasıyla birlikte, Suriye Türkmenlerinin durumu daha da karmaşık hale gelmiştir. Fransız yönetimi, Türkmenlerin Türkiye'ye göç etmesini engellemek için pasaport vermemiş ve bazı Türkmenleri vatandaşlıktan çıkarmıştır. Ayrıca, Türkmenlerin mallarına el konulmuş ve bölgeye Arap aşiretleri ile Ermeni göçmenler yerleştirilmiştir (Reese, 2016). Bu süreç, Suriye Türkmenlerinin kimliklerini koruma mücadelesini zorlaştırmıştır. Fransa'nın bölgeden çekilme planları ve Türkiye'nin Misak-ı Milli hedefleri doğrultusunda yürüttüğü diplomatik çabalar, Hatay Meselesi'nin çözümünde belirleyici olmuştur (Gündoğdu, 2021; Demirel 2019).

3.5. 1946 Fransızların Suriye'den Çekilmesi ve Türkmenlerin Statüsü

Fransızlar, İkinci Dünya Savaşı sonrası Suriye'den çekilme kararı almış ve 17 Nisan 1946'da Suriye resmen bağımsız olmuştur. Ancak, Suriye Türkmenleri için bağımsızlık yeni sorunları da beraberinde getirmiştir. Bu çerçevede Fransızlar, Suriye'nin yönetimini büyük ölçüde Arap milliyetçisi unsurlara bırakmıştır. Bu dönemde Suriye

Türkmenlerinin siyasi ve hukuki statüsü hakkında herhangi bir düzenleme yapılmamış, Fransızların bıraktığı Arap milliyetçisi yönetim, Türkmenleri tanımama politikası izlemiştir. 1949 ve 1972 Suriye Anayasaları, Suriye Türkmenlerinin azınlık statüsünü reddetmiş, sadece Ermeniler resmî azınlık olarak kabul edilmiştir. Suriye Türkmenleri, “Suriye Arap Cumhuriyeti Vatandaşları” olarak kabul edilse de siyasi ve kültürel haklardan tamamen mahrum bırakılmışlardır (Nyrop, 1979).

Fransızların çekilmesinin ardından manda yönetiminin, Türkmenlerin Suriye’deki siyasi ve kültürel statüsünü tamamen değiştirdiği görülmektedir. İşgal boyunca Fransızlar, Suriye Türkmenlerinin nüfuslarını azaltmak için zorunlu göçler uygulamış, Arap aşiretlerini Suriye Türkmen bölgelerine yerleştirmiş ve Türk kimliğini hedef almıştır. Bu anlamda öncelikle eğitimde Araplaştırma politikaları uygulanmış, Türkçe konuşan nesillerin sayısı hızla azalmıştır. Türkmenler ekonomik olarak dışlanmış, tarım ve ticaret alanındaki faaliyetleri kısıtlanmıştır. Siyasi temsil hakları tamamen yok edilmiştir, Osmanlı döneminde güçlü olan Suriye Türkmen toplumu, Fransız yönetimiyle birlikte tamamen dışlanmış. Bu nedenlerden dolayı 1946 sonrası Arap milliyetçiliği yükselişe geçmiş, Türkmenlerin Suriye yönetiminde yer almaları tamamen engellenmiştir. Bu dönem, Suriye Türkmenleri için bir kimlik kaybı sürecinin başlangıcı olmakla birlikte, asimilasyon ve dışlanma politikaları Baas rejimi altında daha da sertleşmiştir (Nyrop, 1979).

4. BAAS REJİMİ VE HAFIZ ESAD DÖNEMİNDE SURİYE TÜRKMENLERİ (1963-2000)

4.1. Baas Rejimi Öncesi Suriye Türkmenlerinin Durumu

Osmanlı Devleti’nin bölgeden çekilmesinin ardından, Osmanlı yönetimi altında büyük ölçüde ticaret, tarım ve yerel yönetimlerde etkili olan Suriye Türkmenleri, Fransız mandası dönemiyle birlikte baskılara maruz kalmış ve yavaş yavaş toplumsal hayatta geriye itilmişlerdir. Suriye Türkmenleri eğitim sisteminden uzaklaştırılmış, Türkçe eğitim yasaklanmış ve resmi kayıtlarda Türkmen kimliği giderek silinmiştir. Bununla birlikte, Suriye Türkmenleri özellikle Halep, Lazkiye ve Hama bölgelerinde toplumsal olarak birbirlerine sıkı sıkıya bağlı kalarak kültürel varlıklarını koruma mücadelesi vermişlerdir. Ancak 1946’da Fransızların Suriye’den çekilmesiyle birlikte Arap milliyetçiliği dalgası hız kazanmış ve Suriye Türkmenleri üzerindeki baskılar yoğunlaşmıştır (İpek, 2012).

Bağımsızlık sonrası dönemde Suriye Türkmenleri, Osmanlı’dan kalan bazı ekonomik ve sosyal avantajlarını korumaya çalışmışlarsa da 1963’te Baas Partisi’nin yönetime gelmesiyle birlikte bu durum tamamen değişmiştir. Baas rejimi, Türkmenleri Suriye’nin ulusal kimliği için bir tehdit olarak görmüş ve sistematik baskı politikalarını devreye sokmuş, Suriye Türkmenlerinin siyasal sistemde yer almaları engellenmiş, eğitim, ekonomi ve sosyal hayattan dışlanmışlardır (Er, 2018).

Suriye'deki Baas rejimi, Türkmenleri ulusal kimlik açısından bir tehdit olarak görmesinin temelinde, Türkmenlerin etnik ve kültürel kimliklerini koruma konusundaki ısrarları, Türkiye ile olan tarihsel, kültürel ve dilsel bağları, Suriye sınırına yakın bölgelerde yoğun şekilde yaşamaları ve homojen bir Arap ulus-devleti inşa etme hedefi yatmaktadır. Baas ideolojisinin temelinde Arap milliyetçiliği yer aldığından, etnik olarak Arap olmayan her grup potansiyel bir ayrışma kaynağı ve birliğe tehdit unsuru olarak algılanmıştır. Bu bağlamda Türkmenler, özellikle Hatay meselesi gibi tarihsel gerilimlerde Türkiye'nin yanında yer almaları ve Türkiye'den kültürel etkilenim göstermeleri nedeniyle Suriye'nin toprak bütünlüğüne ve siyasal sadakatine mesafeli olarak değerlendirilmişlerdir (Lesch, 2019).

Türkmenlerin, Suriye'nin kuzeyinde Türkiye sınırına yakın bölgelerde yaşamaları, rejim açısından stratejik bir hassasiyet yaratmış; bu bölgeler zaman zaman "dış müdahale riski" taşıyan tampon alanlar olarak görülmüştür. Ayrıca Türkmenlerin büyük kısmının Sünni olması ve Baas rejiminin mezhepsel yapısında Nusayrî/Alevî elitlerin ağırlıkta olması, Türkmenleri, rejim açısından iki yönlü bir potansiyel tehdit haline getirmiştir: Hem etnik hem de mezhepsel olarak farklı bir aidiyet zeminine sahip olmaları, onları Arap kimliğinin dışında ve "kontrol edilmesi gereken" bir topluluk haline getirmiştir (Smith, 2025). Bu nedenle Baas rejimi, Türkmenlerin Türk kimliğini silmek, onları Araplaştırmak ve rejime sadakat göstermeye zorlamak amacıyla sistemli bir asimilasyon ve baskı politikası izlemiştir. Türkçe konuşmak, yazmak, gazete ve kitap okumak yasaklanmış; Türkmen öğrenciler okulda Arap öğretmenlerin baskılarına maruz kalmış; kültürel ve siyasi faaliyetlerine izin verilmemiştir. Hatta bazı Türkmen köylerinin adları değiştirilmiş, topraklarına el konulmuş ve buralara Arap nüfus yerleştirilmiştir. Rejim, Türkmenlerin Türkiye ile herhangi bir bağlantı kurmasını engellemek için onları büyükelçiliklerle, konsolosluklarla ve hatta posta yoluyla bile iletişimden alıkoymaya çalışmıştır (Mchugo, 2015).

Sonuç olarak, Türkmenler, Baas rejimi açısından yalnızca etnik bir farklılık değil, aynı zamanda Türkiye ile olası bir irtibatın ve dış müdahale riskinin simgesi haline gelmiştir. Bu nedenle kimliklerini bastırmaya yönelik politikalar yalnızca kültürel bir yok sayma değil, aynı zamanda bir "ulusal güvenlik" meselesi olarak da yürütülmüştür. Bu dönemde sadece Türkmenlere değil Arap olmayan diğer tüm etnik gruplara Araplaştırma politikası uygulanmıştır (Aydın, 2016).

4.2. Baas Partisi Döneminde Suriye Türkmenleri (1963-1971)

1963'te Suriye Baas Partisi'nin gerçekleştirdiği darbe, Suriye Türkmenleri için baskıların yoğunlaşmaya başladığı yeni bir dönemin başlangıcını oluşturmuştur. Baas ideolojisi, Arap milliyetçiliği temelli bir sistem kurarak ülkedeki tüm halkları Arap kimliği altında birleştirmeyi hedeflemiştir. Bu durum, Suriye Türkmenlerinin resmi olarak tanınmayan ve kimlik hakları elinden alınan bir topluluk haline gelmesine yol açmıştır (Bademci, 2016).

Suriye Baas yönetimi, Suriye Türkmenlerinin, Arap kimliği içinde erimesi için öncelikle kimlik ve kültürel asimilasyon politikalarını devreye sokmuştur. Bu kapsamda, Suriye Türkmenlerinin, Türk olduklarını gösteren her türlü belgesel ve kültürel miras sistematik olarak yok edilmeye çalışılmıştır. Özellikle Lazkiye ve Halep'te Suriye Türkmenlerinin yoğun olduğu bölgelerde, yerleşim yerlerinin isimleri değiştirilmiş, Suriye Türkmen mahallelerine Arapça isimler verilmiştir. 1965 yılında çıkarılan düzenlemeyle, Suriye Türkmenlerinin kimliklerinde “Türk” veya “Türkmen” ibaresi kaldırılarak, bütün Suriye Türkmenleri resmen Arap olarak kaydedilmiştir (Bakır & Pekin 2019).

Bu dönemde Suriye Türkmenlerine yönelik asimilasyon sadece resmî belgelerde değil, eğitim ve kültür alanında da etkisini göstermiştir. 1966'dan itibaren Türkmen bölgelerinde okullarda Türkçe eğitimin tamamen yasaklandığı duyurulmuş ve Suriye Türkmen çocuklarının yalnızca Arapça eğitim almasına izin verilmiştir. Eğitim müfredatı tamamen değiştirilmiş, Osmanlı dönemi işgal dönemi olarak tanımlanmış, Suriye Türkmenlerinin ise Arap kültürüne entegre olmuş bir topluluk olduğu öne sürülmüştür (Turan, 2003, s. 98).

Siyasi hayatta ise Suriye Türkmenleri tamamen yok sayılmış ve herhangi bir siyasi temsil hakkı tanınmamıştır. Baas rejimi, Türkmenlerin herhangi bir siyasi oluşum kurmasını yasaklamış ve siyasi partilere katılmalarını engellemiştir. Özellikle askerî ve bürokratik alanda Suriye Türkmenlerine yönelik yasaklar sertleşmiş, Türkmenlerin devlet dairelerinde görev almalarına izin verilmemiştir (Güzel, 2014, s. 29).

Suriye Baas yönetimi, Suriye Türkmenlerinin ekonomik faaliyetlerini de sınırlandırmıştır. Türkmen tüccarlar, özellikle Halep ve Lazkiye'deki büyük ticaret merkezlerinden dışlanarak ekonomik olarak zayıflatılmıştır. Devlet destekleri tamamen Suriye Türkmenlerinin elinden alınmış, Türkmenlerin sahip olduğu toprakların büyük bir kısmı, 1969 yılında çıkarılan “Toprak Reformu” yasası ile devletleştirilip Arap aşiretlerine dağıtılmıştır (Dağ, 2015, s. 20).

4.3. Hafız Esed Döneminde Suriye Türkmenleri (1971-2000)

1971 yılında Hafız Esed'in darbe ile Baas Partisi içerisinde güç kazanarak devlet başkanı olması, Suriye Türkmenleri için daha sistematik ve ağır baskıların başladığı bir döneme işaret etmektedir. Hafız Esed, iktidarını sağlamlaştırdıktan sonra Suriye Türkmenleri'ni güvenlik tehdidi olarak görmeye başlamış ve onların siyasi, ekonomik ve sosyal haklarını tamamen yok sayan politikalar geliştirmiştir (Erendor, 2016, s. 94). Özellikle 1973'te yürürlüğe giren Anayasa, Suriye Türkmenleri açısından yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur. Bu anayasa ile Suriye resmen “Arap Devleti” olarak tanımlanmış ve Suriye Türkmenlerinin varlığı resmî belgelerde tamamen silinmiş ve Suriye Türkmenleri artık anayasal olarak da tanınmayan bir topluluk haline gelmişlerdir (Şahin, 2015, s. 89). Bu dönemde Suriye Türkmenleri üzerindeki baskılar yalnızca hukuki düzenlemelerle sınırlı kalmamış, aynı zamanda güvenlik güçlerinin doğrudan müdahaleleri ile daha sert bir hâl almıştır. Özellikle Suriye istihbarat teşkilatı “Muhaberat”, Türkmen

topluluklarını sürekli olarak gözetim altında tutmuş, Türkmenlerin herhangi bir siyasi faaliyet yürütmeleri engellenmiştir (Yatmaz, 2023).

Baas rejimi, Suriye Türkmenlerinin yerleşim bölgelerine yönelik de demografik müdahalelerine devam etmiştir. Suriye Türkmenlerinin yoğun olarak yaşadığı Halep, Lazkiye ve Hama bölgelerine Arap nüfus yerleştirilmiş, Suriye Türkmen nüfusunun bu bölgelerden göç etmesi sağlanmaya çalışılmıştır. 1975 yılında çıkarılan yasa ile Türkmen köylerinin büyük bir kısmına zorla Arap aşiretleri yerleştirilmiştir (Kirişçioğlu, 2013). Bu süreçte Suriye Türkmenleri büyük oranda Türkiye'ye göç etmek zorunda kalmış, göç edenlerin geri dönmesi yasaklanmış ve Suriye vatandaşlıkları iptal edilmiştir. Hafız Esed, Türkmenlerin Türkiye ile olan bağlarını kesmek için sınır kontrollerini sıkılaştırmış, Halep ve Lazkiye'deki Türkmen nüfusun Türkiye ile ticaret yapmasını engellemiştir (Gündoğdu, 2021).

4.4. Baas Rejimi ve Hafız Esed'in Suriye Türkmenleri Üzerindeki Etkisi

Baas rejimi ve Hafız Esed dönemi, Suriye Türkmenleri için kimlik kaybı ve sistematik baskı dönemlerinden biri olmuştur. Suriye Türkmenleri resmî belgelerde yok sayılmış, eğitim, ekonomi ve siyasi alandan tamamen dışlanmış. Türkmenlerin yerleşim yerleri Araplaştırılmış, Türkmen kültürü resmî olarak yok edilmeye çalışılmıştır. Baas rejimi, Suriye Türkmenlerini Arap milliyetçiliği politikaları çerçevesinde eritmeye çalışmış, Hafız Esed döneminde bu süreç çok daha sert yöntemlerle devam etmiştir. 2000 yılına gelindiğinde Suriye Türkmenleri artık Suriye'de ikinci sınıf vatandaş konumuna itilmiş ve kimliklerini koruma mücadelesini çok daha zor şartlar altında sürdürmek zorunda kalmışlardır (Gündoğdu, 2021).

5. BEŞŞAR ESED DÖNEMİ VE SURİYE İÇ SAVAŞINDA SURİYE TÜRKMENLERİ

5.1. Beşşar Esed'in İktidara Gelişi ve Türkmenler Üzerindeki İlk Etkileri (2000-2011)

2000 yılında Hafız Esed'in ölümünün ardından Beşşar Esed, Suriye'nin yeni lideri olarak göreve başlamıştır. Genç ve Batı'da eğitim görmüş bir lider olması nedeniyle, başlangıçta reform vaatleriyle dikkat çekmiştir. Batı medyası ve uluslararası toplum, onun Suriye'yi modernleştirme ve daha açık bir siyaset izleme yolunda adımlar atabileceğini düşünmüştür. Ancak, kısa sürede babasının otoriter yönetim anlayışını sürdürerek, Suriye'de siyasi, ekonomik ve kültürel baskıyı artıran bir lider olduğu ortaya çıkmıştır (Gündoğdu, 2021, s. 98). Suriye Türkmenleri için bu dönem, baskının ve ayrımcılığın daha da derinleştiği bir süreç olmuştur. Beşşar Esed, Baas Partisi'nin Arap milliyetçiliğini esas alan politikalarını sıkılaştırarak, Suriye Türkmenlerinin kimliğini inkâr etmeye yönelik adımlar atmıştır. Özellikle eğitim, kültürel haklar ve siyasi temsiliyet konularında Türkmenleri dışlayan politikalar ön plana çıkmıştır (Erendor, 2016, s. 112).

5.1.1. Suriye Türkmenlerinin Eğitim Haklarının ve Kültürel Hakların Kısıtlanması Sorunu

2000'li yıllardan itibaren Suriye Türkmenleri üzerindeki asimilasyon politikaları arttığı görülmektedir. Türkçe eğitim tamamen yasaklanmış, Türkmenlerin yaşadığı bölgelerdeki okullarda yalnızca Arapça eğitim verilmeye başlanmış, Osmanlı dönemine ait Türkçe yazılı eserler toplatılmış ve Suriye Türkmenlerine ait kültürel miras yok edilmeye çalışılmıştır. Suriye'de Arap kimliğini güçlendirmek amacıyla, okullarda okutulan tarih kitaplarında Türkmenlerin Suriye'deki varlığı sistematik olarak yok sayılmıştır. Suriye Türkmen çocuklarına, tarih boyunca Suriye'nin yalnızca Araplardan oluştuğu anlatılıp, Osmanlı dönemi işgal dönemi olarak gösterilmiştir (Bağlıoğlu, 2013).

5.1.2. Suriye Türkmenlerinin Ekonomik ve Siyasi Hayattan Dışlanması Sorunu

Suriye Türkmenleri bu dönemde ekonomik olarak da baskılara maruz kalmıştır. Devlet desteklerinden mahrum bırakılan Suriye Türkmen'i çiftçiler, özellikle Halep, Lazkiye ve Hama'daki kırsal bölgelerde ekonomik sıkıntılar yaşamıştır. Beşşar Esed yönetimi, Suriye Türkmenlerinin ticaret yapmasını engellemek için bürokratik engeller ve vergilendirme politikalarıyla Türkmen iş insanlarını ekonomik olarak zor durumda bırakmıştır (Aydın, 2016).

Siyasi alanda da Suriye Türkmenlerine yeterli temsil hakkı verilmemiştir. Suriye parlamentosunda Suriye Türkmenleri yer alamamış ve Baas Partisi'ne üye olmadan devlet kadrolarında yer almak imkânsız hale gelmiştir. Bu durum, Suriye Türkmenlerinin kamu sektöründe iş bulmasını da engellemiş ve birçoğu ekonomik sıkıntılar nedeniyle ülkeyi terk etmek zorunda kalmıştır (Aydın, 2016).

5.2. 2011'de Suriye İç Savaşının Başlaması ve Suriye Türkmenleri Üzerindeki Etkileri

2011 yılında, Tunus'ta başlayan Arap Baharı hareketlerinin etkisiyle Suriye'de de rejime karşı büyük çaplı protestolar başlamıştır. Mart 2011'de Dera'da lise öğrencilerinin rejim karşıtı sloganlar yazmaları nedeniyle tutuklanıp işkence görmesi, halkın rejime karşı büyük bir öfke duymasına yol açmıştır. Bu olayın ardından ülke genelinde protestolar hızla yayıldı ve Esed rejimi bu gösterilere sert müdahalelerde bulunarak süreci bir iç savaşa dönüştürmüştür. İç savaşın başlamasıyla birlikte Türkmenler iki büyük baskı dalgasıyla karşı karşıya kalmışlardır: Bir yandan rejimin baskı ve saldırılarına uğramışlar, diğer yandan savaşın getirdiği demografik değişimler ve göç dalgalarıyla mücadele etmek zorunda kalmışlardır (Gündoğdu, 2021).

5.3. Suriye Türkmenlerinin Rejim ve Muhalefet İçindeki Konumu

Suriye Türkmenleri, savaşın ilk dönemlerinde rejime karşı barışçıl gösteriler düzenleyerek muhalif hareket içinde yer almaya başlamışlardır. Ancak rejimin Türkmenlerin yaşadığı

bölgelere ağır bombardımanlar düzenlemesi, Türkmenleri silahlı mücadeleye iten en önemli faktörlerden biri olmuştur. Özellikle Halep, Hama, Lazkiye ve Humus çevresindeki Türkmenler, rejimin saldırılarından en çok etkilenen gruplar arasında yer almışlardır. 2012 itibarıyla, Türkmen bölgelerinde silahlı gruplar örgütlenmeye başlamışlardır. Bu dönemde Özgür Suriye Ordusu (ÖSO) içinde Türkmen birlikleri yer almaya başlamış ve Türkmenler, rejime karşı savaşılan muhalif unsurlar içinde daha fazla görünür hale gelmiştir (Bölükbaşı, 2018). 2012 yılı itibarıyla Lazkiye, Halep ve Hama'da Türkmen tugayları kurulmuş ve Türkmenler iç savaşta doğrudan savaşılan taraflardan biri olmuştur (Aydın, 2016).

Türkmenlerin yaşadığı bölgeler, özellikle Halep, Lazkiye ve Hama kırsalındaki yerleşimler rejim güçleri tarafından yoğun saldırılara uğramıştır. 2012-2015 yılları arasında binlerce Türkmen yerinden edilmiş ve Türkiye'ye göç etmek zorunda kalmıştır. Suriye iç savaşının bu dönemi, Türkmenler için askeri ve siyasi olarak örgütlenme sürecinin başladığı ancak büyük kayıpların verildiği bir dönem olmuştur. Türkmen grupları Esed rejimine karşı savaştıkları gibi, aynı zamanda DAEŞ ve PKK/YPG gibi terör örgütlerinin saldırılarıyla da mücadele etmek zorunda kalmışlardır. 2013 yılına gelindiğinde, Türkmenler kendi askeri birliklerini oluşturmaya başlamıştır. Lazkiye kırsalında "Türkmen Dağı Tugayları", Halep ve Hama çevresinde ise "Sultan Murat Tugayı" ve diğer Türkmen grupları kurulmuştur. Bu gruplar, rejime karşı savaşılan muhalif unsurların önemli bir parçası haline gelmiş ve Türkmenlerin sahada daha etkili olmasını sağlamıştır. Ancak bu süreç, Türkmenlerin büyük kayıplar vermesine neden olmuştur. Rejim, Türkmenlerin yaşadığı köylere ve kasabalara ağır bombardımanlar düzenlemiştir. 2012-2015 yılları arasında on binlerce Türkmen Türkiye'ye sığınmak zorunda kalmıştır (Orhan, 2013).

5.4. Rusya, İran ve YPG/PKK'nın Müdahaleleri ve Suriye Türkmenleri

2015 yılına kadar Esed rejimi, ülkenin büyük bir bölümünde kontrolü kaybetmiştir. Muhalefet güçleri Halep, İdlib, Dera ve Humus gibi şehirlerde rejime karşı önemli kazanımlar elde etmiştir. Ancak Eylül 2015'te Rusya'nın doğrudan askeri müdahalede bulunmasıyla savaşın dengesi rejim lehine değişmiştir. Rusya'nın hava desteği, İran'ın milis güçleri ve Hizbullah'ın askeri desteğiyle rejim, muhaliflerin elinde bulunan bölgeleri yeniden ele geçirmeye başlamıştır. Bu durum Türkmenler için büyük bir tehdit oluşturmuş, Türkmenlerin yaşadığı bölgeler hem rejim güçleri hem de dış destekli silahlı gruplar tarafından hedef alınmıştır (Bölükbaşı, 2018).

5.5. Rusya'nın Suriye'ye Müdahalesi ve Türkmen Dağı'nın Düşüşü

Rusya'nın müdahalesinin en büyük hedeflerinden biri, Lazkiye kırsalında bulunan Türkmen Dağı oldu. Bu bölge, Türkiye'ye olan coğrafi yakınlığı, muhaliflerin kontrolünde bulunması ve stratejik konumu nedeniyle Rusya ve rejim için kritik bir noktaydı. Türkmen Dağı, iç savaşın başından itibaren Suriye Türkmen gruplarının önemli bir direniş noktası haline gelmiştir. Ancak 2015'in sonlarında Rus savaş

uçaklarının yoğun bombardımanları ile Türkmen Dağı'ndaki direniş kırılmış ve bölgedeki Türkmen nüfusu büyük ölçüde Türkiye sınırına çekilmek zorunda kalmıştır. Rusya'nın hava saldırıları ve rejim güçlerinin kara operasyonları neticesinde, Türkmen Dağı bölgesindeki birçok köy tamamen boşaltılmıştır. Türkmenlerin büyük çoğunluğu Türkiye'ye sığınmak zorunda kalmıştır. Bu süreçte Türkmenler, Türkiye sınırına kadar sürüklenmiş ve büyük bir kısmı Hatay'a yerleşmek zorunda kalmıştır. Türkmen Dağı'nın düşmesiyle birlikte, Suriye Türkmenleri açısından büyük bir stratejik kayıp yaşanmış, Lazkiye kırsalındaki Türkmen varlığı büyük ölçüde zayıflamış ve Esed rejimi, bu bölgedeki kontrolünü sağlamlaştırmıştır. Rejim destekçileri bu süreçte, Türkmen köylerine yerleştirilmiş ve bölgenin demografik yapısı değiştirilmiştir (Anadolu Ajansı, 2019).

5.6. İran Destekli Şii Milislerin Suriye Türkmen Bölgelerine Yönelik Saldırıları

Rusya'nın hava desteğiyle ilerleyen Esed rejimi, aynı zamanda İran destekli Şii milis güçleriyle Suriye Türkmen bölgelerine yönelik kara operasyonlarını arttırmıştır. İran, Suriye'deki savaşta Esed rejiminin en büyük destekçilerinden biri olmuş ve özellikle Şii milis grupları kullanarak sahada Türkmen nüfusunu hedef almıştır. Özellikle Hama, Humus, Halep ve Rakka'daki Türkmen köyleri, İran destekli milislerin saldırılarına uğramıştır. İran'ın amacı, bu bölgelerde Şii Arap nüfusunu artırarak demografik yapıyı değiştirmek ve Türkmenleri bölgeden çıkarmaktır. Bu süreçte Türkmen köyleri boşaltılıp, evler yağmalanmış ve Türkmen nüfusu göçe zorlanmıştır. Türkmenler, mezhepsel ayrımcılığa maruz bırakılmış ve İran'ın desteklediği Şii Arap aşiretleri bu bölgelere yerleştirilmiş ve Esed rejimi, Suriye Türkmenlerinin mülklerine el koyarak İran destekli gruplara dağıtmıştır. Bu saldırılar sonucunda Hama ve Humus Türkmenlerinin büyük bir kısmı bölgeden göç etmek zorunda kalmıştır. Bu bölgeler, tamamen İran destekli Şii milislerin kontrolüne geçmiştir. Suriye Türkmenleri, Suriye içinde başka bölgelere veya Türkiye'ye sığınarak varlıklarını devam ettirmeye çalışmışlardır (Okalan, 2016).

5.7. YPG/PKK'nın Suriye Türkmen Bölgelerindeki Varlığı ve Asimilasyon Politikaları

Suriye'de Türkmenlerin maruz kaldığı en büyük tehditlerden biri de YPG/PKK'nın kuzey Suriye'deki genişlemesi olmuştur. Suriye iç savaşının başından itibaren ABD'nin desteğini alan YPG, 2015 sonrası Türkiye sınırına yakın bölgelerde büyük bir alanı kontrol altına almıştır. YPG'nin ele geçirdiği bölgelerden bazıları, Suriye Türkmenlerinin yoğun olarak yaşadığı Rakka, Tel Abyad, Münbiç ve Haseke gibi şehirler olmuştur. YPG/PKK, ele geçirdiği bölgelerde Türkmenlere karşı baskıcı ve asimilasyonist politikalar uygulamıştır. Bu politikalar; Türkmenlerin göçe zorlanması, köylerden çıkarılması ve mülklerine el konulması, Türkmenlerin kimliğinin inkâr edilmesi, Türkçe konuşmalarının yasaklanması, Türkmenlerin zorunlu askerlik ve vergi uygulamalarına maruz bırakılması ve muhalefetle bağlantılı olduğu iddia edilen

Türkmenlerin tutuklanması ve infaz edilmesi olarak sıralanabilir (Polis Akademisi, 2020).

Bu süreçte özellikle Tel Abyad ve Rakka'daki Türkmen nüfusu büyük ölçüde azalmıştır. Türkmenler, YPG'nin baskılarından kaçmak için ya Türkiye'ye göç etmiş ya da Türkiye'nin güvenli bölge ilan ettiği Azez, El Bab ve Cerablus gibi bölgelere yerleşmek zorunda kalmışlardır. YPG'nin Suriye Türkmen bölgelerindeki faaliyetleri, ABD'nin lojistik ve askeri desteğiyle gerçekleştiği için uluslararası kamuoyunda uzun süre yeterli tepki görmemiştir. Ancak Türkiye'nin 2016'dan itibaren başlattığı Fırat Kalkanı, Zeytin Dalı ve Barış Pınarı harekâtları ile bu bölgelerde YPG'nin Türkmenlere yönelik baskısı bir ölçüde durdurulabilmiştir (Polis Akademisi, 2020).

5.8. 2015 Sonrası Suriye Türkmenleri ve Siyasi, Askeri Gelişmeler

2015 sonrası dönemde Suriye Türkmenleri, üç büyük tehdit altında kalmıştır. Bunlar; Rusya'nın hava desteğiyle rejimin Türkmen bölgelerini ele geçirmesi ve yerleşimleri boşaltması, İran destekli Şii milislerin Türkmenlere yönelik etnik temizlik politikaları, YPG/PKK'nın Türkmen nüfusunu zorla göçe zorlaması ve asimilasyon çabaları olarak değerlendirilebilir. Bu süreçte Türkmenler, demografik yapının değişmesi ve kimliklerini kaybetme tehdidiyle karşı karşıya kalmışlardır. Binlerce Türkmen evlerini terk etmek zorunda kalmış ve birçok bölge tamamen Türkmen nüfusundan arındırılmıştır. Türkmenlerin bir kısmı muhalif güçlerin içinde savaşarak varlıklarını korumaya çalışırken, büyük bir kısmı Türkiye'ye sığındı ve diaspora haline gelmiştir. Türkiye, Suriye Türkmenlerine yönelik insani ve askeri destek sağlamaya devam etmiştir. Fırat Kalkanı, Zeytin Dalı ve Barış Pınarı harekâtları ile Türkiye, Suriye'de Türkmenlerin güvenli bir şekilde yaşayabileceği bölgeler oluşturmaya çalışmıştır. Ancak bu çabalar, tüm Türkmenleri kapsayacak kadar geniş bir etki yaratamamıştır (Polis Akademisi, 2020).

6. TÜRKİYE'NİN SURİYE TÜRKMENLERİNE DESTEĞİ VE BÖLGEDEKİ ROLÜ

Türkiye, Osmanlı döneminden bu yana Suriye Türkmenleri ile derin tarihsel bağlara sahip bir ülke olarak, Suriye iç savaşı boyunca Türkmenlerin korunmasına yönelik önemli adımlar atmış ve iç savaşın başından itibaren Türkiye, Suriye Türkmenlerinin statüsünü güçlendirmek ve onların kimliklerini koruyarak varlıklarını sürdürebilmeleri için diplomatik, askeri ve insani yardımlarda bulunmuştur (Korkmaz, İltar, 2016).

Suriye'deki Türkmenler, Türkiye açısından iki temel nedenden dolayı önem taşımaktadır: Bunlardan birincisi tarihsel ve kültürel bağlar nedeniyle Suriye Türkmenlerinin kimliklerini koruması için desteklenmesi ve Suriye'nin kuzeyinde demografik yapının Türkmenler aleyhine değişmesini engellemek olurken ikincisi ise

Türkiye sınır güvenliğini sağlamak üzerine olmuştur. Türkiye'nin Suriye Türkmenlerine yönelik politikasının ise üç ana eksenle şekillendiği görülmektedir. Bu eksenler; “insani yardım ve mülteci desteği”, “askeri operasyonlar ve güvenli bölge oluşturma çabaları” ve son olarak Suriye Türkmenlerinin siyasi temsilini destekleme ve uluslararası alanda tanınırlığını artırma olarak karşımıza çıkmaktadır (Korkmaz & İltar, 2016).

6.1. Türkiye'nin Suriye Türkmenlerine Yönelik İnsani Yardımları ve Göçler

Suriye iç savaşının başlamasından itibaren on binlerce Suriye Türkmeni, rejim saldırıları, İran destekli milislerin baskıları ve YPG/PKK'nın zorla göç ettirme politikaları nedeniyle Türkiye'ye sığınmıştır. Türkiye, Suriye Türkmen'i mültecilerin barınması, eğitimi ve sağlık hizmetleri konularında geniş kapsamlı yardımlar sağlamıştır. Özellikle Hatay, Gaziantep, Kilis ve Şanlıurfa gibi şehirlerde kurulan mülteci kamplarında, Suriye Türkmen ailelerin barınma ve temel ihtiyaçlarının karşılanması için çeşitli insani yardım programları yürütülmüştür. Türkiye'de bulunan Suriye Türkmen'i mülteciler için şu destekler sağlanmıştır; Suriye Türkmen çocuklarına Türkçe eğitim veren okullar açılmış, Türk vatandaşlığına geçiş süreçleri kolaylaştırılmış, sağlık hizmetlerinden ücretsiz faydalanma hakkı verilmiş ve son olarak ekonomik olarak desteklenmeleri için sivil toplum kuruluşları aracılığıyla projeler yürütülmüştür. Bunun yanı sıra, Türkiye sınırları içerisinde Türkmenlerin sosyo-kültürel kimliklerini koruyabilmeleri için çeşitli kültürel ve sosyal etkinlikler düzenlenmiştir. Türkmen öğrenciler için Türkiye'de burs programları açılmış ve akademik kariyerlerine destek verilmiştir (Korkmaz & İltar, 2016).

6.2. Türkiye'nin Suriye'deki Askeri Operasyonları ve Suriye Türkmenlerinin Korunması Süreci

Türkiye, Suriye'deki Türkmenlerin maruz kaldığı baskıları hafifletmek ve onların yaşadığı bölgeleri güvence altına almak amacıyla çeşitli askeri operasyonlar gerçekleştirmiştir. 2016 yılından itibaren başlatılan Fırat Kalkanı (2016-2017), Zeytin Dalı (2018) ve Barış Pınarı (2019) harekâtları, Türkmenlerin korunmasını sağlamak ve bölgedeki terör unsurlarını temizlemek amacıyla düzenlenmiştir (Demir, 2021).

6.2.1. Fırat Kalkanı Harekâtı (2016-2017)

Türkiye'nin ilk büyük askeri operasyonu olan Fırat Kalkanı Harekâtı, Türkmenlerin yoğun olarak yaşadığı El Bab, Azez ve Cerablus bölgelerinde gerçekleştirilmiştir. Operasyonun temel amacı, bölgedeki DAESH tehdidini ortadan kaldırmak ve YPG/PKK'nın bu bölgelerdeki genişlemesini engellemek olmuştur. Türkmenlerin yaşadığı köyler, DAESH ve YPG'nin saldırılarından kurtarılmış ve burada güvenli bir bölge oluşturulmuştur (Demir, 2021).

6.2.2. Zeytin Dalı Harekâtı (2018)

2018 yılında başlatılan Zeytin Dalı Harekâtı, Afrin bölgesinde PKK/YPG'nin kontrolünü kırmak amacıyla düzenlenmiştir. Bu operasyon, Türkmen nüfusun yoğun olduğu Afrin kırsalını da kapsadığı için Türkmenlerin güvenliği açısından büyük önem taşımıştır. Operasyon sonucunda, Türkmen köyleri PKK/YPG'nin işgalinden kurtarılmış ve Türkmen nüfusun bölgedeki varlığı tekrar güçlendirilmiştir (Shoup, 2018).

6.2.3. Barış Pınarı Harekâtı (2019)

Barış Pınarı Harekâtı ise Tel Abyad ve Resulayn bölgelerini PKK/YPG'den temizlemek için düzenlenmiştir. Bu harekâtın ardından, bölgedeki Türkmenler kendi topraklarına geri dönme şansı bulmuş ve Türkmen köyleri yeniden inşa edilmeye başlanmıştır. Bu operasyonlar sonucunda, Türkmenlerin yaşadığı bölgelerde askeri güvenlik sağlanmış, Türkiye'nin desteğiyle yerel yönetimler oluşturulmuş ve Türkmenler kendi kimliklerini koruyarak yaşamlarını sürdürebilme imkânı bulmuşlardır (Demir, 2021).

6.3. Suriye Türkmenlerinin Siyasi Temsiliyeti ve Türkiye'nin Desteği

Suriye Türkmenleri, uzun yıllar boyunca hem Esed rejimi hem de muhalefet içinde yeterince temsil edilmemiştir. Türkiye, Suriye Türkmenlerinin siyasi sahnede daha fazla söz sahibi olabilmesi için Suriye Türkmen Meclisi'ni destekleyerek onların uluslararası alanda tanınmasını sağlamıştır. 2013 yılında kurulan Suriye Türkmen Meclisi, Türkiye'nin desteğiyle daha aktif hale gelmiş ve Suriye'nin geleceğine yönelik müzakerelerde Türkmenleri temsil etmeye başlamıştır. Türkiye'nin diplomatik girişimleri sayesinde, Türkmenlerin Suriye muhalefetine resmi yapıları içinde daha güçlü bir yer edinmesi sağlanmıştır (Acun & Görücü, 2018).

6.4. Türkiye'nin Türkmenler İçin Rolü ve Gelecek Perspektifi

Türkiye, Suriye iç savaşında Suriye Türkmenlerinin varlığını koruması için hem sahada hem de uluslararası diplomasi arenasında aktif bir politika izlemiştir. Türkiye'nin destekleri sayesinde: Türkmenler yaşadıkları bölgelerde güvenli bir şekilde kalabilmiş, muhalif güçler içinde Suriye Türkmenlerinin siyasi temsiliyeti artırılmış, Suriyeli Türkmen mülteciler için insani yardımlar sağlanmış ve son olarak Türkiye'de eğitim ve sosyal projelerle Suriye Türkmen kimliği güçlendirilmiştir (Acun & Görücü, 2018).

7. ESED'İN 2024'TE ŞAM'DAN KAÇIŞI VE TÜRKMENLER İÇİN YENİ DÖNEM

2024 yılı, Suriye için savaşın dengelerinin tamamen değiştiği bir dönüm noktası olmuştur. 7 Aralık 2024 tarihinde Beşşar Esed'in başkent Şam'dan kaçtığı ve ülkeyi terk ettiği bilgisi uluslararası basında yer almıştır. Esed rejiminin çöküşü, yalnızca Suriye'nin

iç dinamiklerini değil, Türkmenler'in de geleceğini doğrudan etkileyen bir gelişme olmuştur. Bu yeni süreçte Türkmenler, hem güçlü bir siyasi temsiliyet kazanmak hem de savaşın getirdiği yıkımı tersine çevirmek için önemli fırsatlarla karşı karşıya kalmışlardır. Ancak aynı zamanda, rejimin çöküşüyle birlikte ortaya çıkabilecek yeni tehditler de baş göstermiştir (The Guardian, 2024).

7.1. 2024 Suriye İç Savaşında Şam'ın Düşüşü ve Esed'in Ülkeden Ayrılışı

2024 yılının son çeyreğinde Suriye muhalefeti, özellikle güney cephesinde büyük ilerlemeler kaydetmiştir. Esed rejiminin en büyük destekçilerinden biri olan İran'ın, İsrail ile yaşadığı gerilimler nedeniyle Suriye'deki askeri varlığını azaltması, muhalif güçlerin ilerleyişini hızlandırmıştır. Özgür Suriye Ordusu (ÖSO) ve diğer muhalif unsurlar, hızlı bir şekilde Rif Şam bölgesine girerek başkent Şam'a 20 km kadar yaklaşmıştır. Bu gelişmeler karşısında, Esed'in en önemli destekçileri olan Rusya ve İran'ın, rejimi ayakta tutmak için ciddi bir çaba göstermediği gözlemlenmiştir. 7 Aralık 2024'te Şam'da rejim karşıtı protestolar baş göstermiş ve Suriye ordusunun bazı birlikleri firar etmiştir. Esed, Suriye içinde güvenli bir bölge bulamayacağını anlayınca hızlı bir şekilde ülkeyi terk etmek zorunda kalmıştır. Bu gelişmeler, Suriye Türkmenleri açısından hem büyük fırsatlar hem de yeni belirsizlikler içeren bir dönemin başlangıcına işaret olarak yorumlanmıştır (Middle East Eye, 2024).

7.2. Suriye Türkmenleri ve Yeni Suriye Hükümetinden Beklentiler

Suriye Türkmenleri, iç savaş sürecinde rejim tarafından büyük kayıplara uğratılmış bir topluluk olarak, Esed sonrası Suriye'de aktif bir rol oynama fırsatına sahip olmuştur. Ancak bu fırsatları değerlendirebilmeleri için birkaç önemli meseleye odaklanmaları gerekmektedir.

Bu meseleler ele alınacak olursa birincisi, yeni hükümetin oluşturulma sürecinde Suriye Türkmenlerinin aktif yer alması kritik öneme sahip olması gerekliliği gözden kaçırılmamalıdır. Bununla birlikte ikincisi, yeni anayasa çalışmaları kapsamında Türkmenlerin etnik kimliklerinin tanınması ve resmi olarak haklarının garanti altına alınması için diplomatik girişimlerde bulunulabilir. Üçüncüsü, Suriye iç savaşı sürecinde Türkiye'ye ve diğer ülkelere göç eden Türkmenlerin ülkelerine geri dönmesi için hukuki ve ekonomik düzenlemeler yapılabilir. Bu bağlamda Suriye Türkmenlerin yaşadığı köylerin yeniden inşası için uluslararası fonlardan destek sağlanabilir. Türkmen bölgelerinin güvenliği sağlanarak, yeni hükümetle iyi ilişkiler kurularak bölgesel istikrar desteklenebilir ve Suriye Türkmenlerinin askeri varlığının artırılması ve yeni Suriye yönetimi içinde güvenlik birimlerinde temsil edilmeleri sağlanabilir (Anadolu Ajansı, 2024).

7.3. Suriye Türkmenlerinin Geleceği ve Türkiye'nin Rolü

Türkiye, Suriye'deki Türkmenlerin en büyük destekçisi olarak, bu yeni süreçte Türkmenlerin haklarını garanti altına almak için diplomatik ve ekonomik desteğini

sürdürecektir. Ankara, Türkmenlerin Suriye’de siyasi temsiliyete sahip olması için uluslararası platformlarda girişimlerini artırabilir (Anadolu Ajansı, 2024).

Türkiye’nin bu süreçte odaklanabileceği konular ise şunlardır:

- Türkmenlerin anayasal olarak tanınması ve resmi bir statü kazanması için uluslararası arenada destek sağlamak,
- Suriye Türkmen bölgelerinin ekonomik kalkınmasını desteklemek ve altyapı projelerine finansal destek sunmak,
- Türkiye’ye sığınan Suriye Türkmenlerinin ülkelerine dönüşünü kolaylaştıracak diplomatik girişimlerde bulunmak,
- Yeni Suriye yönetimiyle iyi ilişkiler kurarak Suriye Türkmenlerinin güvenliğini sağlamak, olarak düşünülebilir.

Ancak, Türkmenler için bu sürecin zorlukları da bulunmaktadır. Esed sonrası dönemde Suriye’de siyasi istikrarın sağlanması zaman alacak ve yeni yönetimde Türkmenlerin nasıl yer alacağı belirsizliğini korumaktadır. Türkmenlerin bu süreçte birlik içinde hareket etmesi ve siyasi, askeri ve ekonomik olarak daha güçlü bir yapı oluşturmaları gerekmektedir. Beşşar Esed’in kaçıışı ve rejimin çöküşü, Suriye’de yeni bir sayfa açmıştır. Türkmenler için bu süreç hem büyük fırsatlar hem de ciddi zorluklar barındırmaktadır. Türkmenler, yeni dönemde kimliklerini ve varlıklarını koruyarak Suriye’nin siyasi yapısında yer almak zorundadır. Türkiye’nin desteğiyle Türkmenlerin anayasal haklarını garanti altına alacak bir sistem oluşturulması için diplomatik girişimler yürütülmelidir. Göç eden Türkmenlerin geri dönüşü sağlanmalı, yerleşim yerleri yeniden inşa edilmeli ve Türkmenler ekonomik olarak desteklenmelidir. Son olarak yeni yönetimle iyi ilişkiler kurarak Türkmen bölgelerinde kalıcı bir güvenlik ortamı oluşturulmalıdır (Anadolu Ajansı, 2024).

8. Sonuç ve Öneriler

Suriye Türkmenleri, tarih boyunca Suriye ve Ortadoğu'nun siyasi, askeri ve toplumsal dinamiklerinde önemli roller üstlenmiş bir topluluk olmuştur. Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde bölgenin asli unsurlarından biri olarak kabul edilen Türkmenler, Fransız mandası, Baas rejimi ve Suriye iç savaşı süreçlerinde çeşitli baskılarla karşılaşmış, kimliklerini koruma mücadelesi vermişlerdir. 2011 yılında başlayan Suriye iç savaşı, Türkmenlerin varlığını ciddi anlamda tehdit etmiş, onları askeri, siyasi ve demografik olarak büyük değişimlerle yüz yüze bırakmıştır.

Osmanlı’nın bölgeden çekilmesiyle birlikte Fransız mandası altında büyük bir kimlik erozyonuna uğrayan Türkmenler, 1963’te Baas rejiminin iktidara gelmesiyle daha büyük baskılara maruz kalmış, eğitim, siyasi temsiliyet ve ekonomi gibi alanlardan dışlanmışlardır. 2000 yılında Beşşar Esed’in iktidara gelmesiyle birlikte bu politikalar daha da yoğunlaşmış, Türkmenlerin kültürel kimliği yok sayılmış ve sistematik asimilasyon çabaları hız kazanmıştır.

2011'de patlak veren Suriye iç savaşı, Türkmenler için hem büyük bir yıkımı hem de direniş fırsatlarını beraberinde getirmiştir. Türkmenler, savaşın ilk dönemlerinde muhalif hareket içinde yer almaya başlamış, zamanla Özgür Suriye Ordusu (ÖSO) bünyesinde kendi askeri birliklerini oluşturarak rejime karşı savaşan unsurlar haline gelmiştir. Halep, Lazkiye, Hama ve Humus başta olmak üzere pek çok bölgede Türkmenler, rejimin ağır bombardımanlarına ve terör örgütlerinin saldırılarına maruz kalmıştır.

2015 yılında Rusya'nın doğrudan Suriye'ye askeri müdahalede bulunması, Türkmenlerin yaşadığı bölgeler için kritik bir dönüm noktası olmuştur. Rus hava saldırıları ve Esed rejiminin kara operasyonları neticesinde, özellikle Lazkiye kırsalındaki Türkmen Dağı bölgesi büyük ölçüde boşalmış ve Türkmenler Türkiye'ye sığınmak zorunda kalmıştır. Benzer şekilde, İran destekli Şii milis gruplarının saldırıları sonucu, Hama ve Humus'taki Türkmen nüfusu büyük oranda göç etmek zorunda kalmış ve bu bölgelerde Türkmen varlığı giderek azalmıştır.

Türkmenler açısından bir diğer tehdit unsuru da PKK/YPG'nin Kuzey Suriye'deki genişleme politikaları olmuştur. ABD'nin desteğini alan YPG, Tel Abyad, Münbiç ve Rakka gibi Türkmenlerin yaşadığı bölgeleri ele geçirerek burada zorunlu göç politikaları uygulamış, Türkmenleri bölgeden çıkarmış veya kimliklerini yok sayarak asimilasyona zorlamıştır. Türkmen nüfusunun bu bölgelerde hızla azaldığı ve kalanların ciddi insan hakları ihlallerine maruz kaldığı tespit edilmiştir.

Türkiye, Suriye iç savaşı süresince Türkmenlere insani, askeri ve diplomatik destek sağlamış, 2016'dan itibaren düzenlediği Fırat Kalkanı, Zeytin Dalı ve Barış Pınarı harekâtlarıyla Türkmenlerin yaşadığı bölgelerde güvenli alanlar oluşturmuştur. Ayrıca, Türkiye'ye sığınan Türkmenler için eğitim, sağlık ve sosyal yardımlar konusunda kapsamlı politikalar yürütmüş ve Türkmen kimliğinin korunmasına katkıda bulunmuştur.

2024 yılı, Suriye Türkmenleri açısından önemli gelişmelerin yaşandığı bir dönüm noktası olmuştur. Esed rejiminin Aralık 2024'te çöküşü ve Beşşar Esed'in ülkeyi terk etmesiyle birlikte, Türkmenler için yeni bir siyasi düzenin inşası süreci başlamıştır. Ancak, bu süreç Türkmenler açısından hem fırsatlar hem de belirsizlikler içermektedir. Türkmenlerin yeni Suriye yönetiminde etkin bir şekilde yer alabilmesi için, anayasal haklarının garanti altına alınması, mültecilerin güvenli bir şekilde geri dönebilmesi ve Türkmen bölgelerinin yeniden inşa edilmesi gerekmektedir.

Türkiye, Esed sonrası Suriye'de Türkmenlerin haklarını güvence altına almak için diplomatik girişimlerini artırabilir. Türkmenlerin siyasi temsiliyet kazanması, ekonomik kalkınmalarının desteklenmesi ve Suriye içinde güvenli bir şekilde yaşamlarını sürdürebilmeleri için Türkiye'nin rolü yaşamsal bir öneme sahiptir. Ancak, bu süreçte Türkmenlerin kendi içlerinde birlik sağlamaları, uluslararası arenada daha görünür olmaları ve bölgesel güçlerle dengeli ilişkiler geliştirmeleri büyük önem taşımaktadır.

Genel olarak değerlendirildiğinde, Suriye Türkmenleri, tarih boyunca yaşadıkları topraklarda siyasi ve kültürel varlıklarını sürdürme mücadelesi vermiş ve günümüzde de bu mücadele devam etmektedir. İç savaşın ve bölgesel güçlerin baskılarının Türkmenler üzerinde yarattığı demografik ve sosyopolitik etkiler göz önüne alındığında, Türkmenlerin geleceği büyük ölçüde Suriye'nin yeni siyasi düzeni ve uluslararası dengeler tarafından şekillenecektir. Türkiye'nin Türkmenlere yönelik desteğinin devam etmesi ve uluslararası toplumun Türkmenlerin haklarını tanıyan bir yaklaşım sergilemesi, Suriye Türkmenlerinin kimliklerini koruyarak varlıklarını sürdürebilmeleri açısından kritik bir faktör olacaktır.

Kaynakça

- Acun, C., & Görücü, K. (2018). *Suriye krizinde göz ardı edilen aktör: Türkmenler*. Seta Perspektif Dergisi, (224), 1-5.
- Anadolu Ajansı. (2019, Mart 14). *Suriye iç savaşı 9. yılına girdi*. Anadolu Ajansı. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/suriye-ic-savasi-9-yilina-girdi/1417715>
- Anadolu Ajansı. (2024). *Suriye Türkmenleri için yeni dönem: Esed sonrası süreç ve Türkiye'nin desteği*. Anadolu Ajansı. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/turkmenler-suriyenin-yeni-donemine-dair-taleplerini-bildiriyle-duyurdu/3475970>
- Aydın, A. (2016). Hafız Esad döneminde Suriye Türkmenlerine yönelik Araplaştırma politikası. *Route Educational and Social Science Journal*, 11, 28-40.
- Aydos, V., & Duran, M. (2000). *Suriye ülke etüdü*. İstanbul Ticaret Odası Yayınları.
- Bademci, A. (2016). *Suriye'de Türkmenler ve Bayır-Bucak*. Ötüken Neşriyat.
- Bakır, A., & Pekin, S. (2019). Kuzey Suriye'deki Türkmen yerleşimlerinin çağdaş tarihi ve stratejik altyapısı üzerine genel bir değerlendirme. *Türk Dünyası Araştırmaları*, 123(242), 89-130.
- Bakır, A., & Pekin, S. (2020). Suriye'nin Kuzeyindeki Türkmen Yerleşmelerinin Tarihi Altyapısı Üzerine Bir Değerlendirme. *Türk Dünyası Araştırmaları*, 124 (245), 241-278
- Bağlıoğlu, A. (2013). Suriye'de mezhep hareketlerinin güncel siyaset üzerine etkileri. *e-Makalat Mezhep Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 508.
- Bryce, T. (2014). *Ancient Syria: A Three Thousand Year History*. Oxford University Press.
- Bölükbaşı, Y. Z. (2018). Etnisite, kimlik ve dış politika: Türkiye'nin Suriye Türkmenleri politikası. *PESA Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(1), 105-123.
- Campbell, D. (1996). *Writing security: United States foreign policy and politics of identity*. University of Minnesota Press.
- Dağ, A. E. (2015). *Emeviler'den Arap Baharı'na Halep Türkmenleri*. Taşmektap Yayınları.
- Dam, N. V. (2017). *Destroying a Nation: The Civil War in Syria*. I. B. Tauris.
- Demir, E. (2021). Türkiye'nin Suriye politikası bağlamında TSK'nın Suriye'deki sınır ötesi harekâtlarının nedenleri ve sonuçları. *Bölgesel Araştırmalar Dergisi*, 5(2), 541-588.
- Demirel, A. (2019). Ortadoğu'da Fransız Emperyalizmi: Fransız Manda Yönetimi Döneminde Suriye (1920-1946). *BELLEK Uluslararası Tarih Ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 69-89.
- Erendor, M. (2016). *Suriye ve Türkmenler*. Bilgeoğuz Yayınevi.
- Güzel, H. C. (2014). Ortadoğu'da Türkmen varlığı. *Ortadoğu Türkmenleri Sempozyumu, ORSAM Tutanakları* (No. 35, ss. 29-39). Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM).

- Er, İ. H. (2018, Kasım 3-9). Suriye, Irak ve Filistin milli mücadelede yanımızdaydı (4). İstiklal Gazetesi. <https://www.istiklal.com.tr/kose-yazisi/suriye-irak-ve-filistin-milli-mucadelede-yanimizdaydi-4/415689>
- Erllich, Reese (2016). *Inside Syria: The Backstory of Their Civil War and What the World Can Expect*. Prometheus.
- Gündoğdu, Ü. G. (2021). *Suriye İç Savaşı ve Suriye Türkmenleri*. Nobel Bilimsel Eserler.
- İpek, C. D. (2012). Suriye Türkmenleri. *Türk Eğitim-Sen*, 41, 62-67.
- Jung, A. B. (2023). *The History of Syria: The Lost Kingdoms of Syria*. Independently.
- Kafalı, M. (1973). Suriye Türkleri. *Töre Dergisi*, 5(21), 32-34.
- Kirişçioglu, F. (2013). *Suriye'de iç savaş sürerken Suriye Türkleri*. 21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü.
- Korkmaz, C. B., & İltar, L. (2016). Bayır-Bucak Türkmen bölgesindeki Türk varlığı ve bölgede mücadele veren gruplar. *Yüzyılda Eğitim ve Toplum Dergisi*, 5(13), 85-97.
- Lesch, David W. (2019). *Syria: A Modern History*. Polity.
- Mchugo, J. (2015). *Syria From The Great War To Civil War*. Saqi Books.
- Middle East Eye. (2024). Bashar al-Assad flees Damascus as rebels advance. *Middle East Eye*. <https://www.middleeasteye.net/news/syrian-rebels-control-south-approaching-damascus>
- Nyrop, R. F. (Ed.). (1979). *Syria: A country study*. United States Government Secretary of the Army Federal Research Division.
- Okanan, E. (2023). *Uluslararası Afro-Avrasya Araştırmaları*, 8(16), 13-35.
- Orhan, O. (2013). Suriye Türkmenleri: Siyasal hareketler ve askeri yapılanma. *Ortadoğu Analiz*, 5(51).
- Polis Akademisi. (2020). *Polis Akademisi Yayınları* (Yayın No: 97, Rapor No: 40).
- Shoup, J. A. (2018). *The History of Syria*. Greenwood.
- Smith, K.J. (2025). *A Brief History of Syria*. Independently.
- Szekely, Ora (2023). *Syria Divided: Patterns of Violence in a Complex Civil War*. Columbia University Press.
- Şöhret, M. (2016). Suriye'nin Siyasal Yapısı, In H. Çomak, C. Sancaktar, & Z. Yıldırım (Eds.) *Uluslararası Politikada Suriye Krizi*, (ss.39-84), İstanbul: Beta Basım Yayın.
- The Guardian. (2024). Syria's Assad flees Damascus as rebels advance. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/world/2024/dec/08/bashar-al-assad-reported-to-have-fled-syria-as-rebels-say-they-have-captured-damascus>
- Turan, O. (2003). *Türk cihan hâkimiyeti mefkûresi tarihi: Türk dünya nizâmının millî, İslâmî ve insânî esasları*. Ötüken Neşriyat.
- Umar, Ö. O. (2003). *Türkiye-Suriye ilişkileri (1918-1940)*. Fırat Üniversitesi ODAM Yayınları.
- Umar, Ö. O. (2002). Suriye Türkleri. In H. C. Güzel, K. Çiçek, & S. Koca (Eds.), *Türkler* (Cilt 20, ss. 594-602). Yeni Türkiye Yayınları.
- Yatmaz, M. (2023). *World Journal of Multidisciplinary Research*, 6(2), 88-111.